

Zygmunt Perz

"Tradition und Forschrift in der
Moraltheologie : die grundsätzliche
Bedeutung der Kontroverse zwischen
Jansenismus und Probabilismus",
Heinrich Klomps, Köln 1963 :
[recenzja]

Collectanea Theologica 38/3, 195-196

1968

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

pewne zasługi wokół ukształtowania się jej podstawowych zrębów organizacyjnych, to jednak elementy pracy archiwalnej *sensu stricto* zeszyły w jego zajęciach na plan dalszy, ustępując przede wszystkim zainteresowaniom z pogranicza bibliotekoznawstwa i numizmatyki oraz pracy społecznej i kulturalnej⁸. Autor dał nam bardzo obszerny obraz tych przedsięwzięć i sukcesów twórczych Majkowskiego. Uwypuklił np. jego kierowniczą rolę w akcji zorganizowania ogólnopolskiej zbiórki wydawnictw na rzecz spalonej przez Niemców w r. 1914 Biblioteki Uniwersyteckiej w Louvain, podnosi wagę kierowniczych stanowisk w wielu stowarzyszeniach naukowo-badawczych, charakteryzuje bogaty dorobek piśmienniczy z zakresu księgoznawstwa i bibliotekoznawstwa, numizmatyki, medalografii, sfragistyki, muzealnictwa, bibliografii, historii (łącznie ok. 70 pozycji). W czasie kilkakrotnego dłuższego pobytu poza granicami kraju, poczynił nie tylko interesujące kwerendy badawcze, ale także w różnorodnych wydawnictwach informował światową opinię naukową o skarbach polskiej przeszłości, wygłaszał odczyty, organizował wystawy. Nakreślenie przez autora obrazu tych przedsięwzięć dało w sumie obraz człowieka czynnego i pracowitego, tropiącego z pasją wiele nierozwiązanych zagadek z terenu nauk historycznych.

W tekście rozprawy zamieszczono wkładkę z reprodukcją fotografii prasowej ks. dr. Edmunda Majkowskiego, podobiznę jego popiersia dłuta Edwarda Haupta, fotografię ufundowanej przez niego tablicy pamiątkowej ku czci Jana Długosza w katedrze sandomierskiej oraz fotografię jednego z exlibrisów, którymi oznaczał swój cenny księgozbiór, przekazany w testamentnie Katolickiemu Uniwersytetowi Lubelskiemu.

Publikacja A. Preissnera nie zajmuje się ściśle kapłańskimi i duszpasterskimi aspektami pracy Edmunda Majkowskiego (Bnin, Kórnik, Kopanica i powtórnie Kórnik), wzmiankując o nich jedynie marginalnie. Niemniej jest również pewnym wkładem do historiografii kościelnej, a piśmiennictwa dotyczącego archidiecezji poznańskiej w szczególności. Wskazuje bowiem nie tylko na działalność człowieka, związanego z powstaniem instytucji stojącej na straży dokumentów przeszłości do dziejów najstarszej diecezji polskiej, ale wskazuje także na kapłana, którego zasługi w wielu dziedzinach weszły na trwałe do skarbnicy nauki i kultury naszego narodu. Dlatego na tym szczególnie miejscu przeszło 30-stronicowa publikacja Preissnera zasługuje na szczególną uwagę.

KS. FELIKS LENORT, LUBLIN

Heinrich Klomps, *Tradition und Forschrift in der Moraltheologie. Die grundsätzliche Bedeutung der Kontroverse zwischen Jansenismus und Probabilismus*, Köln 1963, Verlag J. P. Bachem, str. 42 + 2 nlb.

Zawsze aktualne zadanie teologii moralnej jest ambiwalentne. Z jednej strony ma ona ukazać trwałe zasady postępowania moralnego w świetle Objawienia, z drugiej zaś możliwości ich prawidłowego zastosowania w określonych warunkach przestrzenno-czasowych. Jest to po prostu niekończące się zadanie dostarczania teologicznych podstaw dla wiązania Ewangelii z życiem. To właśnie zagadnienie obrał niemiecki moralista H. Klomps jako temat swego wykładu habilitacyjnego, którego tekst następnie opublikował. Zwraca w nim uwagę na warunki postępu oraz niebezpieczeństwa zagrażające rozwojowi teologii moralnej.

Niebezpieczeństwo zasklepienia się pod pozorem wierności dla przekazu tradycji ewangelicznej z dążnością do wypracowania wskazań ukazujących

⁸ Tamże s. 80.

szywno trzymali się wypowiedzi Ojców Kościoła, a zwłaszcza św. Augustyna. W tej sytuacji wyzwajającą wartość dla rozwoju teologii moralnej miało, według niego, twierdzenie probabilizmu, że w postępowaniu moralnym wolno kierować się uzasadnionym rozumnie prawdopodobieństwem, chociażby zdanie przeciwne, w tym wypadku oparte na autorytecie tradycji, było bardziej prawdopodobne. Zarazem jednak na przykładzie probabilizmu wskazuje autor na niebezpieczeństwo zaniedbania troski o mobilizowanie człowieka do zaangażowania osobowego w sprawach życia moralnego oraz znieczulenia na wymagania moralne zawarte w Nowym Testamencie. Przypomina, że teologia moralna nie może przykrywać moralności chrześcijańskiej do rachunku „sformalizowanego systemu” moralności naturalnej.

Postawa otwarta jako warunek postępu w zakresie teologii moralnej przejawia się w harmonijnym zespole poszanowania dla trwałych zasad tradycji ilustruje autor na przykładzie rygorystów jansenistów, którzy zbyt współczesnemu człowiekowi model postępowania moralnego w duchu prawdziwej ewangelicznej wolności. Tak więc uwagi autora rzucają snop światła na te nieodzowne warunki zgodnego z tradycją rozwoju teologii moralnej w duchu soborowej odnowy.

KS. ZYGMUNT PERZ SJ, WARSZAWA

Wilhelm Hartmann, *Oblatio munda. Die heilige Messe als Opfer*, Wien-München 1967, Verlag Herold, str. 116 + 4 nlb.

Instrukcja *Eucharisticum mysterium* z dnia 25 maja 1967 r. stwierdza wyraźnie, że Msza św., czyli Wieczerza Pańska, jest zarazem i nierozdzielnie: ofiarą, pamiętką i świętą ucztą. Tymczasem stosunkowo niewiele mówi się i pisze obecnie o Mszy św. jako ofierze, zwłaszcza ofierze Chrystusa i jej stosunku do ofiary krzyża. Dlatego studium W. Hartmanna poświęcone właśnie temu zagadnieniu jest w pewnym stopniu odpowiednią na zapotrzebowania chwili. Chodzi bowiem w nauce o misterium Eucharystii o właściwe uwzględnienie wszystkich istotnie ważnych jej elementów.

Autor postawił sobie ambitne zadanie. Jak sam stwierdza w posłowniu do swej pracy, nie zamierzał stworzyć jeszcze jednej teorii na temat istotny Mszy św, ale po prostu chciałby zakończyć dyskusję na ten temat. Postanowił więc w jasnym ujęciu przedstawić zarys problemu oraz dać prostą odpowiedź w oparciu o dane przekazanej w nauce Kościoła objawionej prawdy. Znamcy tego trudnego problemu oceną zapewne, czy autor osiągnął zamierzony cel. Wydaje się jednak, że wartość publikacji polega przede wszystkim na zwięzłym i stosunkowo przystępnym ukazaniu zagadnienia Ostatniej Wieczerzy oraz Mszy św. jako ofiary. Czytelnik znajduje w omawianym studium szkicowe, niemniej jednak wnikliwe i krytyczne omówienie różnych teorii na temat istoty ofiary mszalnej.

W rozwiązaniu problemu podziela autor zasadniczo poglądy De la Taille'a oraz Filograssi'ego (z wyjątkiem rozwiązania zagadnienia ofiarniczego charakteru Ostatniej Wieczerzy).

Jest zwolennikiem rozwiązań według zasady złotego środka, co wyraźnie stwierdza. Bardzo krytycznie zaś odnosi się do teorii *Mysteriengegenwart* odona Casela. W zakończeniu swej pracy daje następującą definicję ofiary: *Sacrificium est oblatio rei victimatae vel victimandae in honorem Dei legitime facta* (s. 110).

W toku rozważań autor zaledwie dwa razy odwołuje się do dokumentów soborowej odnowy. Szkoda, że nie przedstawił całego zagadnienia w odniesieniu do wypowiedzi Vaticanum II na temat Eucharystii. Ze względu jednak na zalety rzetelnego opracowania publikacja zasługuje na uwagę